

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА СТАНУ ЛІСОВИХ (ЗАХИСНИХ) ЕКОСИСТЕМ БОГУСЛАВСЬКОГО АГРОЛІСНИЦТВА КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

С. М. Абу Діб
(Київський національний університет
будівництва і архітектури)

Екологічна оцінка лісових екосистем Богуславського агролісництва Київської області дозволяє констатувати сучасне лісорозведення і відтворення захисних лісових ресурсів, їх охорону та досягнення реалізації протиерозійних заходів. Отримана інформація про лісові екосистеми (категорії захисності) може бути використана для розробки екологічних програм із питань забезпечення стійкого розвитку соціально-економічних систем на локальному рівні.

Экологическая оценка лесных экосистем Богуславского агролесничества Киевской области позволяет констатировать современное лесоразведения и воспроизведение защитных лесных ресурсов, их охрану и достижение реализации противоэрозионных мероприятий. Полученная информация о лесных экосистемах (категории защитности) может быть использована для разработки экологических программ по вопросам обеспечения устойчивого развития социально-экономических систем на локальном уровне.

Environmental assessment of forest ecosystems agricultural forestry of Boguslav, Kiev region can establish a modern reproduction of protective breeding forest and forest resources, their protection and the achievement of anti-erosion measures. The information on forest ecosystems (category security) can be used to develop environmental programs to ensure sustainable development of socio-economic systems at local level.

Лісові екосистеми – важлива складова частина безпечного розвитку природних систем і вони відіграють виняткову роль у забезпеченні стійкого розвитку соціально-економічних систем.

Розділ 2. Основи природокористування та безпека життєдіяльності

Соціальне значення лісу полягає не лише в тому, що він є високоефективним стабілізатором екологічного режиму в біосфері та акумулятором біологічного різноманіття і виконує різні функції (середовищезахисну, ґрунтозахисну, кліматорегулюючу, водоохоронну і водорегулюючу, вуглецерегулюючу, ресурсну, санітарно-гігієнічну, рекреаційну, захисну лісгосподарську спеціального призначення тощо). Тобто ліс є явищем біологічним та фізико-географічним, складовою частиною ландшафту та біосфери в цілому.

За даними Лісового кодексу України (1994), ліс – сукупність землі, рослинності, в яких домінують дерева та чагарники, тварини, мікроорганізми та інші природні компоненти, що в своєму розвитку біологічно взаємопов'язані, впливають один на одного і навколишнє природне середовище. Як екосистема ліс характеризується складною структурно-функціональною організацією, взаємопов'язаністю всіх його елементів. Ліс формує власне середовище, впливає не лише на свою територію, а й на прилеглі угіддя, річки і водойми, міста і села, клімат місцевості. Саме тому для забезпечення збалансованих підходів забезпечення екологічної безпеки держави на різних базових рівнях (регіональному, локальному) потрібна розширена інформація про лісові екосистеми, збереження їх еколого-стабілізуючої ролі у природі.

Нами, в якості об'єкту досліджень, обрано лісові екосистеми спеціального призначення (категорії захисності) в агропромисловому комплексі Богуславського району Київської області, загальна площа яких становить 4065,0 га (загальна площа району 0,8 тис. км²). Аналіз лісгосподарської діяльності агролісництва показав, що лісоведення та способи відновлення лісів і лісорозведення здійснюється відповідно до «Лісового кодексу України», «Інструкції з проектування, технічного приймання обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів», затверджених наказом Мінлісгоспу України від 08.07.1997 за № 62.

Згідно з лісорослинним районуванням територія віднесена до лісостепової зони. Серед абіотичних факторів, що негативно впливають на ріст і розвиток лісових насаджень, слід відзначити пізні весняні та ранні осінні заморозки, суховійні південні вітри весною. Природні та антропогенні фактори спричиняють ерозійні процеси ґрунтів та їх змивання, утворення балок, ярів. В зв'язку з цим всі лісгосподарські насадження віднесені до категорії за-

хисності – протиерозійні ліси (постанова Кабміну України від 16.05.2007 № 733 «Про затвердження порядку поділу лісів на групи, віднесення їх до категорії захисності та виділення особливо захисних ділянок лісового фонду»).

Протиерозійні функції лісових екосистем, в основному, спрямовані на різними геофізичними потоками, зокрема: вітросніговим, вітропилопіщаним, водним, водногрунтовим тощо. Виходячи з цього, прогресивна, перетворювальна та лісозахисна функції є об'єктивним процесом розвитку екосистеми, корисної з позиції людини і тому відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку соціально-економічних систем. Визначальним для забезпечення такого стану є сучасне лісорозведення та лісовідновлення, що підтверджують дані таблиці 1.

Таблиця 1 – Лісовий фонд агролісництва

Лісові екосистеми категорії захисності	Площа та % окремих груп за даними лісовпорядкування	
	га	%
Ліси I групи, які виконують протиерозійні функції, в тому числі:	4065,0	100
штучно створені насадження	2890,22	71,1
природно поновлені	479,67	11,8
деревні породи, які не відповідають умовам місцезростання і цільовому призначенню	40,78	1,2
нелісові землі	4,065	0,1

У лісових екосистемах даного агролісництва переважають насадження слідуючих деревних порід: акація біла — 1141,8 га або 29,7% від загальної площі; сосна звичайна — 914,8 га або 23,8%; дуб звичайний 833,0 га або 21,7%; граб звичайний — 506,1 га або 13,2%.

Одним із важливих параметрів ценопопуляцій деревних насаджень є віковий аспект – ступінь участі деревних порід різних вікових станів. Саме цей параметр постійно контролюється і корегується при лісорозведенні та лісовідновленні (таблиця 2).

Аналіз даних таблиці дозволяє констатувати, що в агролісництві існують деякі проблеми щодо вікового аспекту деревних насаджень, що є предметом подальшого вирішення цієї проблеми (щодо площі земель, вкритих лісовою рослинністю різних вікових груп основних лісоутворюючих порід).

Таблиця 2 – Площі земель, вкритих лісовою рослинністю основних лісоутворюючих порід за групами віку, % (факт, оптимум)

№ п/п	Групи основних лісоутворюючих порід	Фактичні				Оптимальні			
		молодняки	середньо-вікові	пристигаючі	стиглі і перестійні	молодняки	середньо-вікові	пристигаючі	стиглі і перестійні
1	хвойні	57,4	42,6	–	–	28,6	42,8	14,3	14,3
2	твердолистяні	13,6	44,2	5,6	36,6	24,1	47,7	12,1	16,1
3	м'яколистяні	2,5	83,3	1,7	12,5	23,3	52,5	11,6	12,6

Нинішній санітарний стан лісів характеризується наступним:
 - запас сухостійних і пошкоджених дерев складає 4,99 тис м³;
 - осередки хвороб лісу визначені на площі 216,4 га, в тому числі потребує проведення санітарно-захисних заходів 201,8 га.

Крім цього, даний район віднесено до 4 зони посиленого радіологічного контролю відповідно до сучасного законодавства щодо цього питання.

Аналіз лісгосподарської діяльності виключають рубки головного користування, а лише рубки, пов'язані з веденням лісового господарства, санітарні рубки, рубки лісовідновні (таблиця 3). Внаслідок цих рубок відбувається заготівля деревини (тис. м³), яка використовується на потреби району.

Таблиця 3 – Рубки, пов'язані з веденням лісового господарства, обсяг заготівлі деревини за рік

Рубки головного користування	Рубки догляду			Санітарні рубки		Рубки лісовідновні	Усього
	проріджування	прохідні рубки	разом	суцільні	вибіркові		
	1,3–1,5	1,0–1,2	2,3–2,7	0,3–0,4	1,0–1,1		

Рубки спрямовані на поліпшення стану лісових екосистем (категорії захисності), породного складу та якості лісів, на своєчасне використання стиглої деревини та посилення екологічної стабілізуючої ролі лісів.

Відновлення лісів та лісорозведення при проведенні робіт з лісорозведення в агролісництві включає:

- відтворення і підвищення продуктивності лісів;

- термін відновлення ділянок, визначених під природне відновлення лісу прийнятий в середньому 5 років та збільшити площі земель природного насадження дерев;
- у разі посадки штучних лісових насаджень досягти віковий аспект різних категорій лісу (запроектованих порід відповідно географічно-кліматичної зони) для захисних цілей в агролісництві до рівня оптимальних параметрів площ земель, покритих лісами;
- запроєктовані обсяги лісовідновлювальних заходів на вкритих лісовою рослинністю землях та лісосіках.

Таким чином, екологічна оцінка стану лісових екосистем Богуславського агролісництва дозволяє зробити загальний висновок, що присутні ознаки сучасного лісорозведення та лісовідновлення, які забезпечують створення лісових насаджень з високими еколого-стабілізуючими властивостями та захисними функціями.

* * *

1. Лісовий кодекс України: Кодекс України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 17. — Ст. 99.

2. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4 — Ст. 27.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон від 25.06.1991 № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.

4. Інструкція з проектування, технічного приймання обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів: Інструкція Державного комітету лісового господарства України від 08.07.1997 № 62.

5. Про затвердження порядку поділу лісів на групи, віднесення їх до категорії захисності та виділення особливо захисних ділянок лісового фонду: Постанова Кабміну України від 16.05.2007 № 733.

6. Регіональне природокористування / С. А. Генсірук. — Львів: Світ, 1992. — 136 с.

7. Солодкий С. А. Екосистемний підхід у веденні лісового господарства. Автореферат дис. ... канд. сільськогосп. наук. 03.00.16, 2007, 20 с.

8. Коваль Я. В. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку / Я. В. Коваль. — К., 2005. — 212 с.

Робота виконана під керівництвом д-ра біол. наук, проф. В.М. Удод.

Отримано: 2.03.2011 р.